

ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK KİTAPLARINA YÖNELİK TOPLUMSAL BİR BAKIŞ

Okan KOÇ¹

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, toplum tarafından çocuk edebiyatına ve çocuk kitaplarına duyulan ilginin belirlenmesidir. Çocuk edebiyatı, çocuğu bilişsel, psikolojik, sosyolojik ve kültürel açıdan destekleyen, bununla birlikte görsel içeriği ile estetik yetisini besleyen, çocukta kitap sevgisi ve okuma alışkanlığının oluşmasında etkin bir role sahip olan bir türdür. Toplumun bu konuya ilişkin tutum ve ilgisi çocukların çocuk kitaplarına erişebilmesi açısından hayati önemdedir. Araştırma kapsamında okul öncesi çocuk kitaplarının genel özelliklerine değinilmektedir. Toplumsal olarak çocuk edebiyatına ilişkin bakış açısının ortaya çıkarılması ve çocuk kitaplarına ilişkin toplumsal bir duyarlılığının oluşturulması amacıyla 17- 70 yaş aralığını kapsayan 660 kişiye anket yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre; okul öncesi çocuk kitaplarının içeriği ve genel özelliğinin bilinmediği saptanmıştır. Bununla birlikte çocuk edebiyatı konusunda araştırmaya katılanların yeterli bilgi düzeyine sahip olmadığı görülmüştür. Çocuk edebiyatının çocuk açısından ne kadar önemli olduğunun da anlaşılmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çocuk kitapları, Okul öncesi, Çocuk

¹Dr. Öğr. Gör. Balıkesir University, Rectorate, okan.koc@balikesir.edu.tr,
(ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5356-5940>)

A SOCIAL PERSPECTIVE ON CHILDREN'S LITERATURE AND CHILDREN'S BOOKS

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the interest in children's literature and children's books by the society. Children's literature is a genre that supports the child cognitively, psychologically, sociologically and culturally, as well as nourishes the aesthetic ability with its visual content, and has an active role in the formation of a love of books and reading habits in children. The attitude and interest of the society on this issue is of vital importance in terms of children's access to children's books. The research focuses on overviews of preschool books. In order to reveal the perspective on children's literature as a society and to create a social sensitivity towards children's books, a survey was conducted with 660 people between the ages of 17-70. According to the results of the research; It was determined that the content and general characteristics of preschool children's books were not known. However, it was observed that the participants in the research on children's literature did not have sufficient knowledge. It has also been determined that the importance of children's literature for children is not understood.

Keywords: Children's Literature, Children's books, Preschool, Child

1. GİRİŞ

Okul öncesi dönem, gelişimin tüm alanlarda en hızlı şekilde ilerlediği, kişiliğin temellerinin atıldığı, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanıldığı ve bu gelişim sürecinin yaşamın ileriki dönemlerine etki ettiği hassas bir süreçtir. Bu süreçte, çocuğun doğuştan getirdiği birçok özelliğin yanında çevrenin etkisi de oldukça büyüktür. Bu nedenle çocuğun birincil çevresi olan ebeveynleriyle olan etkileşimlerinin yanında çocuğa sunulacak materyaller, oyuncaklar ve kitaplar gibi uyaran bakımında zengin bir çevre çocuğun gelişimine olumlu yönde katkı sağlayacaktır (Yükçü, Tok ve Saniye, 2019, s.143).

Okul öncesi edebiyatının genel özelliklerine bakıldığında kurgu ve kurgusal olmayan eserlerde genellikle görsel ve sözlü olarak tasvirlerin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, okul öncesi edebiyatında, kütüphanelerin de önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir (Panaou, ve Mathis, 2020, s.2). Avrupa ülkelerinde revize edilen ve yeni müfredatın bir parçası haline gelen okul öncesi edebiyatı devamında anaokullarının ulusal eğitim sistemlerinin zorunluluğu haline dönüştürülmüştür. Bir dizi anaokulunda bireylerin ilgi alanlarının belirlenmesi ve yeteneklerinin geliştirilmesi doğrultusunda yeni yöntemler uygulanmaya alınmıştır (Lynch, 2016, s.9).

Okul öncesi edebiyatında, çocuk için uyaran bakımından zengin çerçevenin oluşturulduğu görülmektedir. Sever (2012) erken çocukluk döneminden ergenlik dönemine kadar olan süreçte çocukların dil ve anlama düzeylerine uygun, duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal bir şekilde yazılı görsellerle zenginleştiren ürünlere gereksinim duyulduğunu belirtmektedir. Edebiyat çocuklara, insanların yaşam deneyimlerine yönelik bilgiler vermekte; güzel olan deneyimlerin yanında, kötü ve üzücü durumlara ait örneklerle hayatın iyi ve kötü yönlerini ele alarak bir gerçeklik algısı oluşturmaktadır. Bu farklı durumlar, çocukların zorluklarla baş etme, sorunlara farklı çözümler geliştirme, diğer insanlara karşı farkındalık geliştirerek empati kurma, yardım etme ve işbirliğinde bulunma gibi olumlu sosyal davranışlarının gelişimine katkı sağlamaktadır (Körükçü, Kapıkıran ve Aral, 2016; Toran ve Dilek, 2017; Woolley ve Cox, 2007; Yükçü, Tok ve Saniye, 2019).

Birey, ufkunun genişlemesi, olay ve olguları anlayışının ve kavrayışının derinleşmesi, sosyal ilişkilerinin gelişmesi için kitaba ihtiyaç duymaktadır. Çocukluk everesindeki edebiyat ürünleri ile tanışıklığı sonraki yaşamı içerisinde derin izler bırakmaktadır. Bu sebeple başta okul öncesi dönem olmak üzere çocuğun seviyesine uygun kitaba erişmesi önemlilik arz etmektedir. Okul öncesi kitapların en önemli özelliği olayların resimlerle anlatılması, kavramların resimler aracılığıyla aktarılmasıdır. Ayrıca resimleri takip eden kısa metinlerin varlığı çocuğu okul öncesi dönemde okuma ve yazmaya hazırlamaktadır. Resimli çocuk kitaplarının, kelime hazinesinin ve estetik algılarının gelişmesinde de önemli bir yeri vardır. Kitapların tek başına resimli olması tek başına yeterli olmaktadır. İçeriğinin zenginliği ve çocuğun algı seviyesine uygunluğu, fiziksel özellikleri ve resimlerinin bilişsel gelişimine uygun olması, çocukta ilgi ve merak uyandıracak özelliklere sahip olması gerekmektedir. Çocuk kitabı

yazarının ve çizerinin, hayata ve olaylara çocukların gözünden bakabilmesi, hazırlanan kitabın eğlenceyi, oyunu ve öğrenmeyi bir arada sunabilmesi gereklidir.

Okul öncesi dönem edebi ürünlerinde esas unsur resim olup, metin resimlerin bir tamamlayıcısı olarak görülmektedir. Kitabı sıradanlıktan çıkararak, çocuğun ilgisini artırarak öğrenmeyi ön plana alan metinler, resimlemelerle birlikte bütünlük kazanmakta, konuya ilişkin ana fikrin anlaşılmasında kolaylık sağlamaktadır.

Henüz okuma becerisi kazanmamış okul öncesi çocuklarda resimlemeler oldukça önemlidir. Özellikle kelimeler ile resimlerin birbirini tamamladığı eserlerde; çocuğun duyuları gelişmekte, nesnelerin sınıflandırılması, gruplandırılması öğrenilmekte, çocukta dikkat ve hatırlama yetileri geliştirilmekte, görsel imgelerle kavramların zihinde yerleşmesi sağlanmakta, düşünme, sorun çözme ve yaratıcılık becerileri artırılmaktadır (Veziroğlu ve Gönen, 2012).

1. ÇOCUK EDEBİYATI TARİHİ

Çocuk edebiyatının ilk örneklerinin sözlü olarak kuşaklar boyu aktarılan masallar, ninniler ve halk hikayeleri olduğu bilinmektedir. Diğer yandan yazılı hale getirilen ilk eserin MS. 105'te ortaya çıktığı düşünülmektedir. Ayrıca Mısırlılar tarafından papirüsün kullanılmasıyla birlikte edebi eserlerin ortaya çıktığı görülmektedir (Kul, 2014).

Çocuk edebiyatının tarihi süreçlerine bakıldığında Avrupa toplumlarında daha erken dönemlerde gelişmelerin gerçekleştiği görülmektedir (Ersan, 2014; Kul, 2014; Somer, 2015; Tuncer, 2018). Çocukların 16. yüzyıla kadar toplumsal zeminde yetişkin bireyler olarak görüldüğü ve çocuk hakları ile ilgili gelişmelerin yetersizliği bilinmektedir (Kul, 2014; Onur, 2012). Çocuk edebiyatı açısından resimli kitapların önemli bir yeri vardır. 1658 yılında Johann Amos Comenius tarafından dünya tarihindeki ilk resimli çocuk kitabı "Orbis Pictus (Resimlerle Görünen Dünya)" adıyla ortaya çıkarılmıştır. (Müller, 2010, s. 370). 1762 yılına gelindiğinde ise Jean-Jacques Rousseau'nun "Emile" adlı resimli çocuk kitabı yayınlanmıştır. İlgili kitapta hayali öğrencisi Emile'nin kendi kendine yetebilmesi için yapması gerekenler ele alınmıştır (Almutairi, 2018, s.34). 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde çocuğun ayrı bir birey olarak görüldüğü, çocuğa verilen değer artmasının yanı sıra çocuklar için basit ve basit resimli kitapların yapılmaya başlandığı görülmektedir. Günümüzde ise çocuk edebiyatının gelişim seyrinin oldukça hız kazandığı, birçok resimli çocuk edebiyatı ürününün ortaya çıktığı görülmektedir (Ersan, 2014; Kul, 2014; Sarı, 2006).

Türk kültürü açısından bakıldığında en eski çocuk edebiyatı çalışmasının Dede Korkut Hikayeleri olarak görülmesine rağmen (Kaplan, 2017, s.53), yalnızca içerisinde çocuk ifadesi barındırmayıp, bugünkü anlamıyla çocuğun bilişsel gereksinimlerini göz önünde bulundurarak, doğrudan çocuk için edebi bir türün ortaya çıkarıldığı dönem Tanzimat Edebiyatı dönemi başladığı ve Cumhuriyet sonrası dönemde ise sürdürüldüğü görülmektedir (Sinar, 2006, s.178). Çocuklara kitap

hazırlama konusunun ilk kez 1839-1876 yılları arasında tartışıldığı görülmektedir. Daha önceki dönemde tekerlemelerin, masalların, efsanelerin ve destanların varlığı bilinmektedir. Ayrıca aynı dönem içerisinde Nasreddin Hoca masalları mizahı sözlü edebiyatın bir parçası olmaya başlamıştır (Öztürk Çelik, 1998). Tanzimat döneminde çocuklar açısından atılan en önemli adımların başında, Kayserili Doktor Rüştü Bey tarafından 1859 yılında hazırlanan alfabe çalışması gelmektedir. İlgili eser ile birlikte çocuklara fabl türünde öyküler paylaşarak okumayı sevdirmeye ve okuma alışkanlığını artırma amaçlanmıştır (Gökşen, 1985, s. 15).

Çocuk edebiyatı konusunda tarihi açıdan bir diğer önemli adım her cuma günü toplamda 49 sayı çıkarılan Mümeyyiz gazetesiyle atılmıştır. 1869 yılında çıkarılan Mümeyyiz gazetesi Osmanlı'daki ilk çocuk gazetesidir. 1875 yılına gelindiğinde yine haftada bir kez ve toplamda 6 kez çıkarılan ikinci çocuk gazetesi Sadakat gazetesi yayınlanmıştır. Bir süre sonrasında Sadakat ismi çocuklar için uygun bulunmadığından isim değişikliğine gidilerek Etfal ismiyle ayrıca 14 sayı daha basılmıştır (Kür, 1991, s. 7). 1876 yılında Mehmet Şemseddin tarafından toplamda 13 sayı çıkarılan Arkadaş adlı çocuk gazetesi de önemli bir yere sahiptir. İlgili gazetede çocuklarla arkadaş olması gerektiği, çocuk eserlerinde çocukların anlayabileceği bir dilin tercih edilmesi gerektiği ve çocuklarda okuma alışkanlığının önemi üzerinde de durulmuştur (Argunşah, 1991, s.295; Kür, 1991, s. 39; Enginün, 2013, s.35).

1970'li yıllar çocuk edebiyatı konusunda ülkemizde önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreci göstermektedir. Nitelikli bir çocuk kitabının hangi özellikle sahip olması gerektiği uzun süre tartışılmıştır (Gönen, 2011). 1974 yılına gelindiğinde Can Göknil tarafından "Kirpi Masalı" adıyla okul öncesi çocukların için hazırlanan ilk resimli kitap yayınlanmıştır.

1.1. Çocuk Kitaplarının Genel Özellikleri

W. H. Auden, yetişkin deneyime dayalı olarak iyi çocuk kitaplarının üretilmeyeceğini ve iyi bir kitabın anlaşılabilmesi ve değerlendirilmesi için yetişkinlerin deneyimlerinin işin içinde olmamasını gerektiğini savunmaktadır. Mathews'a göre çocuk kitapları genel olarak yetişkinlerin geçmiş yaşamlarından izler taşımaktadır. Zaman zaman yazarın çocukluğuna duyduğu özlemi, zaman zaman da duyduğu bir hikayenin çocukluğuna dair izleri paylaşmaktadır (Mathews, 2000: 120-121).

Çocuklar için ayrı bir edebiyatın gerekliliğine şüpheyle yaklaşanlar, çocuk edebiyatı olarak görülen eserlerin aslında yetişkinler tarafından da kabul gördüğünü, yetişkinler için yazılan Robenson Crusoe, Guliver'in Seyahatleri gibi eserlerin de zamanla çocuklarca okunduğunu ve bu sebeple ayrı bir edebiyatın olmayacağını ileri sürmektedirler. Çocuklara özgü bir edebiyat yaratmaya ihtiyaç olmadığı, yalnızca yetişkinler için üretilen eserlerin yalınlaştırılarak çocuklara sunulmasının yeterli olacağı (Enginün, 1985, s. 186), çocuk edebiyatının sınırlarının belirsiz olduğu, okur olmanın yaşla sınırlı tutulamayacağı, yetişkinler için üretilen eserlere ilişkin konu ve olayların yalınlaştırılarak, ana

çizgileriyle anlatılmasıyla yetinilmesi gerektiği (Demiray, 1976, s.254) savunulmaktadır. Ancak günümüz açısından bakıldığında çocuk edebiyatının ayrı bir tür olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Çocuk kitapları son zamanlarda büyüyerek devam eden bir sektör haline dönüşmüştür. Yayınevlerinin çocuğu hedefleyen yayınlara ilgisi artmış, konu uzmanı bireylerden destek alınarak, çocuğun ayrı bir birey olduğu algısı güçlenmiş, çocuk kitabı yazarlığı önemli bir hale dönüşmüştür. Türkiye’de özellikle okul öncesi dönem çocukları için kitapların resimlenmesi, yabancı dillere çevrilerinin yapılması son 20 yılda hızlı bir ivme kazanmıştır.

Çocuk edebiyatı ürünleri resim, metin, dil ve içeriğin uyumunun yanı sıra içinde bulunduğumuz dünyanın bir bütününden oluşmaktadır (Kaya, 2000, s.179; Bozdağ, 2009, s. 81). Çocuklar için konuşmadan daha öncelikli olan görmek olduğun için, bir kitabın resimlerle ve sözcüklerle uyumu oldukça önemlidir (Hunt, 2002, s. 9). Çocuk kitaplarındaki resimlerin varlığı; metnin süslenmesi, tamamlanması ve yorumlanması noktasında işlevselliğe sahiptir (Çakmak ve Geçgel, 2006, s. 178). Kitabın ele aldığı konuya resmin sanatsal dili de eklenince metnin akılda kalıcılığı, anlaşılabilirliği sağlanacak ve çocuğun estetik bilinci gelişecektir (Turan, 2000, s.167). Okul öncesi dönemde, çocuğu kitaba yaklaştıran, kitabı sevdiren ana uyarıcı resimler olduğu için, kitapların görsel dünyası çocuk edebiyatını vaz geçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk kitaplarındaki görsel dünyanın önemini;

- Çocuk kitaplarında resim ile metin simetriklik gösterir, aynı anlamdadır.
- Çocuk kitaplarında metinler, resimlerle aydınlatılır.
- Çocuk kitaplarında metnin zenginleştirilmesinde ve konunun öneminin vurgulanmasında resimler yardımcı olmaktadır.
- Çocuk kitaplarında hikaye metinlerle anlatılırken, resimlerle desteklenir, olay canlandırılır, şeklinde sıralamak mümkündür.

Çocuk kitaplarının edebi ve sanatsal bir yöne sahip olması, çocuğun dil gelişiminde model oluşturacaktır. Çocuğun kitaplardan edinmiş olduğu kaliteli sözcükler, kendisini ifade ederken çocuğa katkı sağlayacaktır. Çocuğun, çocuk kitapları vasıtasıyla kazanacağı yeni sözcükler, oyunlar ile pekiştirilecek ve okul çağında öğrenme konusunda bireye olumlu katkılar sağlayacaktır. Okul öncesi dönemde çocuğun dil gelişiminde nitelikli resimli kitapların, diyalog kurma, kendisini ifade edebilme ve öğrenmede kolaylıklar gibi birçok noktada olumlu katkısı söz konusudur (Turan, 1998, s. 305).

Çocukların erken yaşlardan itibaren hem içerik hem de görsellik olarak kaliteli kitaplarla tanışması, çocuğun bakış açısını genişletecek, yaşamı kavrayışına katkı sağlayacak, kitap sevgisi ve

okuma alışkanlığı kazanmasında rol oynayacaktır. Bu nedenlerden ötürü çocuğa sunulan kitapların duylara hitap ederek bilgilendirmeyi amaçlaması gerekmektedir.

İpşiroğlu, çocuk kitaplarının öykü ve söylem düzleminde bütünlük göstermesi gerektiğini ve tarihsel toplumsal bağlam içinde değerlendirilmesi gerektiği belirtmektedir (İpşiroğlu, 2007, s. 174). Bu noktada iyi bir çocuk kitabının şu özelliklere sahip olması gerekmektedir;

- Çocuğun seviyesine uygun bir dile sahip, kurguda tutarlı ve çocuğun dünyasına uygun,
- Çocukça bakışın yakalanmış olması,
- Otoriter bakıştan uzak, çocuk dünyasına seslenebilen,
- Her türlü ayrımcılıktan, sansürden ve dini, ideolojik yaklaşımdan uzak duran,
- Hem yetişkine, hem çocuğa seslenebilen çok katmanlı bir yapıya sahip olan,
- Çocuğun düş gücünü, empatisini, düşünme yeteneğini artıracak, sorgulayıcı düşünme yetisi kazandıracak bir yapıya sahip olması gerekmektedir (İpşiroğlu, 2007, s. 175).

Çocukluk döneminde bireyin okuma- yazma becerileriyle donatılması, okul çağına hazırlanması, kendi bilişsel ve zihinsel gerçekliğine uygun kitaplara erişimiyle mümkündür. Özellikle okul öncesi dönemde çocukların seviyelerine uygun nitelikte kitaplara erişim sağlıyor olması, okul çağında karşılaşılabacak sorunların çözümünde ve okuma alışkanlığının kazanılmasında etkin bir role sahiptir. Bu doğrultuda çocuğun seviyesine fiziki uygunluğu kadar, içeriğinin uygunluğu da önemlidir. Doğru kitapların seçimi çocuğun kendi deneyimlerin anlamasında, empati kurma yeteneğinin oluşmasında, kültürel yapının kavranmasında, hayal dünyasının zenginleşerek zihinsel gelişiminin desteklenmesinde kritik bir öneme sahiptir. Kitaplar ile basit gerçeklikler çocuğa aktarılacağı gibi farklı bakış açılarının kazandırılması ve sorgulama becerisinin gelişmesine de katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda çocuk kitaplarının genel özelliklerini; fiziki, içerik, resimsel olmak üzere üç başlık altında toplamak mümkündür.

1. 1.1. Fiziksel Özellikler

Fiziksel özellikler genel olarak kitabın tasarımında kullanılan malzemenin niteliği kapsamaktadır. İyi bir kitabın sağlam bir cilde, dayanıklı bir kağıda sahip olması kitabın okuma süresini ve dayanıklılığını artıracaktır.

Sayfa açısından sağlam bir dikişe sahip olmayan kitapların ve cilt açısından nitelikli bir cilde sahip olmayan kitapların daha çabuk yıprandığı bilinmektedir. Çocuklara özgü kitaplıkların kurulabilmesi ve aynı kitabın uzun süreli saklanabilmesi için kısa sürede yıpranacak malzemelerin tercih edilmemesi gerekmektedir. Bununla birlikte kitabın uzun süreli kullanımını sağlayacak bir diğer unsur

ise kapak tasarımıdır. Kitap kapağının dayanıklı bir malzemeden üretilmesi, çocuğun ilgisini çekecek ve içeriğe uygun olarak resimlendirilmesi de bir diğer önemli unsurdur (Güleç ve Gönen, 1997; Oğuzkan, 1997).

1. 1.2. İçerik Özellikleri

Çocuk kitaplarında işlenen konuların çocuğun dünyasına hitap etmesi, çocuğun gerçekliğine uygun olması, çocuk tarafından algılanmasında sıkıntılar doğurmaması gereklidir. Nitelikli bir çocuk kitabının çocuklara; aile, yurt, insanlık, doğa ve yaşama sevgisi kazandıracağı düşünülmektedir (Kavcar, Oğuzkan, ve Sever, 2004). Bununla birlikte çocuklarda hayal gücünün gelişimi, doğru ve yanlış kavramlarının öğrenilmesi, kültürel ve etik değerlerin kazanılması ve merak etme duygusunun aşılması seçilecek konu ile bağlantılıdır (Celepoğlu, 2007). Kitap sevgisi ve okuma alışkanlığının kazandırılması açısından da çocuk kitaplarında işlenen konu hayati öneme sahiptir. Diğer yandan çocuk kitaplarında işlenecek konunun seçiminde çocuğun yaşı ve cinsiyeti de ön planda tutulmalıdır. Kullanılan sözcüklerin seçiminde çocuğun seviyesi göz önünde bulundurulmalı, metin içerisinde yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilmelidir.

Çocuk kitaplarında resimler kelimelerle anlamsal bir bağ oluşturmaktadır. Resimlerin varlığı kelimeleri tamamlayarak, metnin anlaşılabilmesine katkı sağlar (Lewis, 2006; Nicolajeva ve Scott, 2000).

Çocuklar kitaplar ile duygularını kendi sözleriyle veya hikayelere dayalı çizimlerle ifade etmeye özendirilir. Bu anlamda hoş, hoş olmayan ve çelişkili duygularını ifade ederken kitapların önemli bir katkısı olmaktadır. Tamamlanmamış bir hikayedeki kahramanların nasıl hissettiğini tahmin etmek, resimlerdeki kişilerin yüz ifadelerinden duyguları yorumlamak ve kahramanın duygu ve düşünceleri hakkındaki düşüncelerini ifade etmek, bir kitabın çocuğa en önemli katkısıdır. Bu nedenle, erken çocukluk döneminde, çocukların sosyal-duygusal gelişimini desteklemenin bir yolu olarak çocuk edebiyatının ve özellikle resimli kitapların önemi büyüktür (Dermata, 2019, s.153).

Resimli kitaplar ile edebi karakterlerin sosyal-duygusal becerileri ve yeterlilikleri çocuklara aktarılmaktadır. Çocukların dikkatini ve ilgisini çeken yüksek kaliteli resimli kitaplar; çocukların sosyal-duygusal konulardaki düşüncelerini ve fikirlerini özgürce ifade etmelerini sağlamaktadır (Roche, 2010, s. 19).

Çocuklar üzerine yapılan araştırmalar karakterlerin duygusal durumlarını resimli kitaplarda tasvir edilen sözsüz iletişimle daha kolay algıladıklarını göstermektedir. Tasvir edilen kahramanların yüz ifadelerinin ve beden dillerinin tanınmasında görselliğin önemli bir yere sahip olduğu

belirtilmektedir (Dermata ve Skarpelos, 2017, s. 202). Bu doğrultuda Bu nedenle çocuk kitaplarındaki resimler; açık, anlaşılır ve konuya uygun olmalıdır. Ayrıca resimlerin renkleri, konuyu desteklemeli, metindeki betimlemelere uygun olmalıdır (Erdal, 2007).

2. YÖNTEM

Araştırma kapsamında tarama modeli kullanılmış olup, hazırlanılan anket örneklem grubuyla paylaşılmış, mevcut durum hakkında bulgular toplanmıştır. Araştırmanın evrenini Antalya ili Murat Paşa İlçesi Meydan Kavağı mahallesindeki 29 373 kişi oluşturmaktadır. 2020 yılının Aralık ayında, %95

güvenirlilik ile ($\alpha=0.05$ hata), $n = \frac{Nt^2 pq}{d^2(N-1) + t^2 pq}$ formülü uygulanarak örneklem büyüklüğü 243 olarak belirlenmiştir. Hata oranını en aza indirebilmek adına toplamda 660 kişiye anket uygulanmıştır. Anket formunda katılımcıların konuya ilişkin görüşlerini ölçebilmek adına üçlü Likert Tipi ölçek kullanılmıştır. Ankete ilişkin bulgular kodlanarak SPSS for Windows 11.0 programıyla değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyetiniz nedir?	%	Sayı
Kadın	%82	540
Erkek	%18	120
Toplam	%100	660

Tablo 1'e göre anketimize 540'ı kadın, 120'si erkek olmak üzere toplamda 660 kişi katılmıştır.

Tablo 2. Katılımcıların çocuk edebiyatını bilme durumları

Çocuk edebiyatını biliyorum	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Evet biliyorum	%65	354	%34	41	%60	395
Kararsızım	%19	100	%34	41	%21	141
Hayır bilmiyorum	%16	86	%32	38	%19	124
Toplam	%100	540	%100	120	%100	660

Tablo 2'ye göre katılımcıların %60'ı çocuk edebiyatını bildiğini belirtmektedir. Kararsızların oranı % 21 olurken, bilmiyorum diyenlerin oranı % 19 olarak tespit edilmiştir. Cinsiyete göre dağılıma

bakıldığında kadınların %65'i çocuk edebiyatını bildiklerini belirtirken, erkeklerde bu oran %34'te kalmıştır.

Tablo 3. Katılımcılara göre çocuk edebiyatına verilen önemin yeterliliği

Çocuk edebiyatına yeterli önem veriliyor.	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Evet veriliyor	%9	51	%7	9	%9	60
Kararsızım	%39	209	%34	40	%37	249
Hayır veriliyor	%52	282	%59	71	%54	353
Toplam	%100	540	%100	120	%100	660

Tablo 3'e göre katılımcıların %54'ü çocuk edebiyatına yeterince önem verilmediğini düşünmektedir. Kararsızların oranı %37 olarak tespit edilirken, önem verildiğini düşünenlerin oranı %9 olarak belirlenmiştir. Cinsiyete göre dağılıma bakıldığında çocuk edebiyatına önem verildiğini belirten kadınların oranı %52 iken, erkeklerin oranı ise %59 olarak tespit edilmiştir. Kadınların ve erkeklerin yalnızca %9'u çocuk edebiyatına yeterince önem verildiğini düşünmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların çocuk kitabı alırken araştırma yapma durumları

Çocuk kitabı alırken kitabın çocuklara özgü olup olmadığını araştırdım	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Evet	%28	154	%19	23	%27	177
Kararsızım	%24	134	%22	26	%24	160
Hayır	%48	252	%59	73	%49	325
Toplam	%100	540	%100	120	%100	660

Tablo 4'e göre katılımcıların %27'si çocuk kitabı alırken kitabın çocuklara özgü olup olmadığına dikkat ettiği belirtmiştir. Kadınlarda bu oran %28 iken, erkeklerde %19 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların toplamda %49'u çocuk kitabı alırken kitabın çocuklara özgü olup olmadığına dikkat etmediğini belirtmiştir. Kadınlarda bu oran %48 iken, erkeklerde %59 olarak tespit edilmiştir. Kararsızların oranı toplamda %24 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların çocuk kitabı alırken özelliklerine (fiziksel, içerik, resim) dikkat etme durumu

Çocuk kitabı alırken özelliklerine dikkat ederim	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Evet	%86	469	%77	91	%84	555
Kararsızım	%7	41	%11	14	%8	55
Hayır	%7	30	%12	15	%8	45
Toplam	%100	540	%100	120	%100	660

Tablo 5'e göre katılımcıların %84'ü çocuk kitabı alırken kitabın fiziki, içerik ve resimsel özelliklerine dikkat ettiği belirtmiştir. Kadınlarda bu oran %86 iken, erkeklerde %77 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların toplamda %8'i çocuk kitabı alırken kitabın fiziki, içerik ve resimsel özelliklerine dikkat etmediğini belirtmiştir. Kadınlarda bu oran %7 iken, erkeklerde %12 olarak tespit edilmiştir. Kararsızların oranı toplamda %8 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 6. Katılımcılara göre çocuk eğitimde çocuk kitaplarının rolü

Çocuk eğitiminde çocuk kitaplarının önemli olduğunu düşünüyorum	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Evet	%90	485	%77	108	%90	593
Kararsızım	%6	32	%11	3	%5	35
Hayır	%4	23	%12	9	%5	32
Toplam	%100	540	%100	120	%100	660

Tablo 6'e göre katılımcıların %90'u çocuk kitaplarının çocuk eğitiminde önemli bir role sahip olduğunu belirtmiştir. Kadınlarda bu oran %90 iken, erkeklerde %77 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların toplamda %5'i çocuk kitaplarının çocuk eğitiminde önemli olmadığını belirtmiştir. Kadınlarda bu oran %4 iken, erkeklerde %12 olarak tespit edilmiştir. Kararsızların oranı toplamda %5 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 7. Katılımcılara Göre Çocukların Yetişkin Kitapları Okuma Gereksinimleri

Çocukları çocuk kitaplarını yerine yetişkin kitapları okumalıdır.	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Evet	% 14	75	%12	14	% 13	89
Kararsızım	%6	35	%13	16	%8	51
Hayır	%80	430	%75	90	%79	520
Toplam	% 100	540	%100	120	% 100	660

Tablo 7'e göre katılımcıların %79'u çocukların çocuk kitabı yerine yetişkin kitapları okumalarını yanlış bulmaktadır. Kadınlarda bu oran %80 iken, erkeklerde %75 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların toplamda %13'ü çocukların çocuk kitabı okumaları yerine yetişkin kitaplarını tercih etmesini daha doğru bulmaktadır. Kadınlarda bu oran %14 iken, erkeklerde %12 olarak tespit edilmiştir. Kararsızların oranı toplamda % 8 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 8. Katılımcılara Göre Çocukların Bakış Açılarının Oluşmasında Çocuk Kitaplarının Yeri

Çocukların bakış açısının oluşmasında çocuk kitaplarının önemli bir yeri vardır.	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Evet	%56	305	%57	68	%56	373
Kararsızım	%20	107	%25	30	%22	147
Hayır	%24	128	%18	22	%22	140
Toplam	% 100	540	%100	120	% 100	660

Tablo 8'e göre katılımcıların %56'sı çocukların bakış açılarının oluşmasında çocuk kitapların önemli bir yeri olduğunu düşünmektedir. Kadınlarda bu oran %56 iken, erkeklerde %57 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların toplamda %22'si çocukların bakış açılarının oluşmasında çocuk kitapların önemli olmadığını belirtmiştir. Kadınlarda bu oran %24 iken, erkeklerde %22 olarak tespit edilmiştir. Kararsızların oranı toplamda %22 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Çocuk Kitaplarındaki Yazım ve Noktalama Hatalarına İlişkin Görüşleri

Çocuk kitaplarındaki yazım ve noktalama hataları dilin yanlış öğrenilmesinde önemli bir yere sahiptir.	Kadın		Erkek		Toplam	
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Evet	%72	389	%71	85	%72	474
Kararsızım	%16	86	%20	24	%17	110
Hayır	%12	65	%9	11	%11	76
Toplam	%100	540	%100	120	%100	660

Tablo 9'a göre katılımcıların %72'si çocuk kitaplarındaki yazım ve noktalama hatalarının dil öğrenimin de olumsuz bir etkisi olduğunu düşünmektedir. Kadınlarda bu oran %72 iken, erkeklerde %71 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların toplamda 11'i yazım ve noktalama hatalarının dil öğrenime etkisi olmadığını düşünmektedir. Kadınlarda bu oran %12 iken, erkeklerde %9 olarak tespit edilmiştir. Kararsızların oranı toplamda %17 olarak tespit edilmiştir.

SONUÇ

Araştırma kapsamında toplumun çocuk edebiyatı ve çocuk kitaplarına karşı duyarlılığını ölçmek adına, 17-70 yaş aralığındaki toplam 660 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre; okul öncesi çocuk kitaplarının içeriği ve genel özelliğinin bilinmediği saptanmıştır. Bununla birlikte çocuk edebiyatı konusunda araştırmaya katılanların yeterli bilgi düzeyine sahip olmadığı görülmüştür. Çocuk edebiyatının çocuk açısından ne kadar önemli olduğunun da anlaşılmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin çocuk edebiyatı türlerini yeterince bilmediği (%60), sonucuna varılmıştır. Ayrıca katılımcılara göre ülkemizde çocuk edebiyatına yeterince önem verilmediği de belirtmektedir (%9). Cinsiyete göre dağılıma bakıldığında da çocuk edebiyatına verilen önemin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Çocuk edebiyatına verilen önemin yetersizliği toplumun bu konudaki duyarlılığı ile yakından ilgisi olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların çocuk kitabı konusunda da yeterince bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Çocuk kitabı seçiminde kitabın çocuğun seviyesine uygunluğuna dikkat ettiğini belirtenlerin oranı yalnızca % 27 olarak ölçülmüştür. Çocuğun seviyesine uygun, çocuğun dünyasına hitap eden kitapların tercih edilmemesi çocukta davranışsal ve bilişsel bir takım sıkıntılar doğurabileceği gibi, çocukta kitap okuma alışkanlığının oluşması ve kitap sevgisi açısından da sıkıntıların doğmasına neden olacaktır. Diğer yandan katılımcılar kitap seçiminde fiziksel, içerik ve resimsel özelliklere dikkat etiklerini belirtmektedir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu çocuk kitaplarının çocuk eğitiminde önemli bir role sahip olduğunu düşünmektedir (%90). Bununla birlikte çocukların çocuk kitabı yerine yetişkinlere özgü kitapları okumaları gerektiğini düşünenlerin oranı da oldukça düşüktür (%13).

Çocukların bakış açılarının ve dünyayı kavrama düzeylerinin oluşmasında çocuk kitaplarının önemli bir yere sahip olduğunu düşünenlerin oranı % 56 olarak ölçülmüştür. Çocuğun dünyayı algılama düzeyinde çocuk kitapların doğrudan ilgisi toplum tarafından yeterince benimsenmemektedir. Katılımcılar tarafından çocuk kitaplarındaki yazım ve noktalama hatalarının olmaması gerektiğini sonucuna ulaşılırken, çocukların bu hataları içselleştireceği kaygısı güdülmektedir.

KAYNAKÇA

Almutairi, A. (2018). Self-sufficiency and the alienation of the other in modern education: The case of emile. Journal of Thought, 52(3), 32. 17 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.proquest.com/scholarly-journals/self-sufficiency-alienation-other-modern/docview/2161692582/se-2?accountid=15410> adresinden erişildi.

Argunşah, H. (1991). Çocuk Edebiyatı, Türk Aile Ansiklopedisi içinde, Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Bozdağ, F. (2009). “Ayla Çınaroğlu’nun Öykülerinde Metin, Dil ve Resim İlişkisinin İncelenmesi”. Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Ayla Çınaroğlu 17-19 Ekim 2007 Bildiriler. (Ed. Ali Gültekin vd.) İstanbul: Uçanbalık Yayınları: 81-87.

Celepoglu, A. (2007). “Çocuk Yayınları ve Bu Yayınlar da Bulunması Gereken Temel Unsurlar”, Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, (Editörler) Ömer Yılar ve Lokman Turan, Ankara: Pegem-A Yayıncılık.

Çakmak, G. ve Geçgel, H. (2006). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Kök Yayıncılık.

Demiray, K. (1979). “Çocuk Ruhunu Besleyen Kaynak”. Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi. Çocuk Yazını [Özel Sayısı]. XXXIX (331): 251-258.

Dermata, K. and Skarpelos, Y. (2017), “What the words do not say: SFS for children under the light of social semiotic theory – case study: ‘Horis sosivio’ ”, Journal of Visual Literacy, Vol. 36 Nos 3-4, ss. 202-221, 17 Temmuz 2021 tarihinde www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1051144X.2017.1399761 adresinden erişildi.

Dermata, K. (2019). “My BEST friends, the books”: Discussing with preschoolers about picture book characters’ social-emotional skills. Journal of Research in Innovative Teaching & Learning, 12(2), 151-163. doi:http://dx.doi.org/10.1108/JRIT-01-2019-0009

Enginün, İ. (2013). Bir Çocuk Edebiyatçısı: Mehmet Şemseddin, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları içinde, İstanbul: Dergah Yayınları. s. 35-39

Erdal, G. (2007). “Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Çocuk Kitaplarının Resimlemelerine genel Bakış”, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Ersan, M. (2014). Tablet ortamında resimli çocuk kitapları; biçim ve içerik özellikleri üzerine bir inceleme (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

Goldsmith, R. (1969). Financial Structure and Development, New Haven, CT, Yale University Press.

Gökşen, E. N. (1985). Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Güleç,H. ve Gönen, M. (1997). “1974-1993 Yılları Arasında Türkçe Basılmış Olan Resimli Öykü Kitaplarının Resimlendirilme ve Fiziksel Özellikleri Yönünden İncelenmesi”, Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 11, 1: 42-53.

Hunt,p.(2002). “Introduction: The World of Children’s Literature Studies.” Understanding Children’s Literature. Ed. Peter Hunt. New York & London. Taylor & Francis eLibrary: 1-14.

İpşiroğlu, Z. (2007). “Çocuk Yazını Eleştirisi”. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri) 04-06 Ekim 2006. (Haz.: Sedat Sever). Ankara: AÜEBF Yayınları: 173-176.

Kaplan, M. (2017). Türk Edebiyat Araştırmaları 3; Tip Tahlilleri, İstanbul: Dergah Yayınları.

Kavcar, C.; Oğuzkan, F. ve Sever, S. (2004). Türkçe Öğretimi, Ankara: Engin Yayıncılık.

Kaya, İ. (2000). “Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar.” I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları) 20-21 Ocak 2000. (Yay. Haz.: Sedat Sever). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları: 178- 186.

Kul, N. (2014) Evrensel bakış açısıyla ülkemizde 1930-2010 yılları arasında basılan resimli çocuk kitapları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kür, İ. (1991). Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Lewis, D. (2006). Reading Contemporary Picturebooks, Picturing Text, Routledge, New York

Lynch, L. (2016). Where are all the pippis?: The under-representation of female main and title characters in children’s literature in the swedish preschool. Sex Roles, 75(9-10), 422-433. doi:http://dx.doi.org/10.1007/s11199-016-0637-7

Mathews, G. B. (2000). Çocukluk Felsefesi. (Çev.: Emrah Çakmak). İstanbul: Gendaş Kültür Yayınları.

McKinnon, R. I. (1973). Money & Capital in Economic Development. Washington, D. C.: The Brooking Institution.

Müller, P.,O. (2010). Pictura & nomenclatura: Zut wissensvermittlung in wort und bild in der sachgruppenlexikographie des 17. jahrhunderts. Zeitschrift Für Germanistische Linguistik, 38(3), 370-387. 17 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.proquest.com/scholarly-journals/pictura-amp-nomenclatura-zut-wissensvermittlung/docview/858387635/se-2?accountid=15410> adresinden erişildi.

Nikolajeva, M. ve Scott, C. (2000). “The Dynamics of Picturebook Communication”,Children’s Literature in Education, 31, 225-239.

Oğuzkan, F. (1997). Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örnekler ve Çocuk Edebiyatı, Emel Matbaacılık, Ankara.

Onur, B. (2012). Çocukluğun ve çocuk yetiştirme tarihi. M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.) Ana babalık: Kuram ve araştırma, (ss. 19-59). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Öztürk Ç. S. (1998). Çocuk edebiyatı [Children's literature]. In C. İleri (Ed.), Çağdas Türk edebiyatı [Modern Turkish literature] (pp. 201-218). Eskisehir, Turkey: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Panaou, P., & Mathis, J. (2020). School in children's literature and children's literature in school. *Bookbird*, 58(1), ii-iv. doi:http://dx.doi.org/10.1353/bkb.2020.0011

Roche, M. (2010), “‘Critical Thinking and Book Talk’: using picture books to promote discussion and critical thinking in the classroom”, *Reading News* (Conference edition), Reading Association of Ireland, Dublin.

Sarı, N. (2006). Çocuk kitapları illüstrasyonları üzerine bir araştırma ve bir örnekleme (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Sever, S. (2012). Çocuk ve edebiyat. İzmir: Tudem Yayın Grubu.

Shaw, E. S. (1973). *Financial Deepening in Economic Development*. New York: Oxford University Press.

Sınar, A. (2006). Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 4 (7). s. 175-226. 21 Mayıs 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/654838> adresinden erişildi.

Somer, B. (2015) 4 - 6 Yaş resimli çocuk kitaplarının prososyal davranışlar açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tuncer, N. (2018). Çocuk edebiyatının dünyadaki tarihsel gelişimi. A. Turla (Ed.) *Çocuk Edebiyatı* (ss.10-37). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.

Turan, N. (2000). “Çocuk Kitapları Resimlemesi”. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları) 20-21 Ocak 2000. (Yay. Haz.: Sedat Sever). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları: 166-177.

Veziroğlu, M., ve Gönen, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının MEB Okul Öncesi Eğitim Programı’ndaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163).

Yükçü, Ş. B.; Tok, A. İ., ve Saniye, B. K. (2019). The current situation of children's literature: A developmental overview of the preschool picture e-books / çocuk edebiyatının geldiği son nokta: Okul öncesi dönem resimli e-kitaplara gelişimsel bir bakış. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 139-164. doi:http://dx.doi.org/10.24130/eccd-jecs.1967201931122.